

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of International Social Research
Cilt: 9 Sayı: 42 Volume: 9 Issue: 42
Şubat 2016 February 2016
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

SİNOP YERLİ AĞIZLARINI BELİRLEYEN GENEL ÖZELLİKLER* GENERAL CHARACTERISTICS OF SINOP'S DIALECTS

Ergün ACAR**

Öz

Sinop; tarihi, coğrafi ve kültürel konumuyla geçmişten günümüze stratejik önem arz eden bir liman şehrimizdir. İskân ve muhafaza edilmesi Türkler için ayrı bir önem taşımıştır. Bölgenin deniz taşımacılığındaki önemi ve geçiş yeri olması pek çok etnik unsuru barındırmasında etkili olmuştur. Ayrıca zorlu yüzey şekilleri, dış unsurlardan etkileşimini kısıtlamış ve zenginliğini korumasında etkin olmuştur.

Son yıllarda Anadolu ağızlarına verilen önem artmış ve yapılan çalışmalar oldukça hız kazanmıştır. Ancak üzerinde araştırma ve inceleme yapılmayı bekleyen bir hayli yöre ağızı da mevcuttur. Bunun için çalışmamızda henüz kapsamlı bir akademik çalışma yapılmayan Sinop'un yerli ağız özellikleri hakkında bilgi vermeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Anadolu Ağızları, Sinop Yerli Ağızları, Ağız Yöreleri.

Abstract

Sinop, which has been strategically important throughout history, is a port city with its historical, geographical, and cultural location. Its settling and conservation have had a prominent place for Turks. The importance of the district for marine transportation and its being passageway have been important to harbor various ethnic groups. In addition, tough surface features have prevented the interaction with external groups and have provided to secure native dialect.

The importance given to Anatolian dialects has been expanded recently and research has gained momentum. However, there are various other native dialects waiting to be worked on. For this, we tried to provide information on Sinop's native dialects which have not been comprehensively studied.

Keywords: Anatolian Dialects, Sinp's Native Dialects, Dialect Zones.

1. Giriş

Son yıllarda Anadolu ağızlarına verilen önem artmış ve yapılan çalışmalar oldukça hız kazanmıştır. Ancak üzerinde araştırma ve inceleme yapılmayı bekleyen bir hayli yöre ağızı da mevcuttur. Onun için çalışmamızda henüz kapsamlı bir akademik çalışma yapılmayan Sinop'un yerli ağızları hakkında bilgi vermeyi amaçladık. Konu başlığı olarak Sinop ağızları değil de "Sinop Yerli Ağızları" ifadesinin kullanılmasında farklı bölgelerden gelen göçmenlerin kendi dil özelliklerini devam ettirmesi ve buna bağlı olarak incelemenin dışında tutulması etkili olmuştur. Bölgede Gürcü, Çerkez, Abaza, Muhacir ve Kürt kökenli vatandaşlar olmak üzere toplam beş etnik grup yaşamaktadır. Bugün Sinop'ta resmi kayıtlara göre 468 köy bulunmakta ve bu köylerin 64'ünü göçmenler oluşturmaktadır. Köylerin bazılarında göçmenler yerli halkla birlikte yaşarken bazılarında ise birbirleriyle karışık halde yaşamaktadır. Bu durum göz önüne alındığında derleme ve incelemelerimizi göçmen unsurlarının daha az olduğu yerleşim yerlerinden elde etmeye çalıştık.

Çalışmamızın temel yapısını sahada derleme yaptığımız 86 ses kaydının verilerine dayanarak oluşturduk. Derlenen ağız metinleri üzerinde yapılan ses bilgisi, şekil bilgisi, cümle bilgisi ve söz varlığı incelemeleriyle bölgenin dört ağız yöresi barındırdığını tespit ettik.

Daha önce L. Karahan tarafından yapılan tasnife göre Sinop, Boyabat hariç Batı grubu ağızları altında beşinci alt grubun birinci sınıfında yer alırken, yine çalışma sahamız içinde yer alan Boyabat ise dördüncü alt grubun üçüncü sınıfında yer almıştır (Karahan, 1996: 178). Bu verilerle bağdaşan inceleme sahamız içinde tespit ettiğimiz ağız yörelerinin ortak ve ayırıcı dil özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

2. SİNOP YERLİ AĞIZLARININ ORTAK ÖZELLİKLERİ

Ön damak /k/ ve /g/ ünsüzlerinin boğumlanma noktaları geriye kayarken yanındaki ince ünlülerin boğumlanma noktalarının da geriye kayması Sinop Yerli Ağızlarının en karakteristik özelliklerinden birisidir: *kómür* "kömür" (Erfelek-Hürremşah), *kürek* "kürek" (Sinop-Oğuzeli), *küçücük* "küçücük" (Ayancık-Dolay), *kóyden* "köyden" (Saraydüzü-Bahşalı), *kökünden* "kökünden" (Dikmen-Sarayköy), *kófte* "köfte" (Boyabat-Hıdırlı), *kóçekler* "köçekler" (Ayancık-Yenikonak), *kóprü* "köprü" (Erfelek-Soğucalı), *şükür* "şükür" (Gerze-Bolalı); *gül* "gül" (Erfelek-Soğucalı), *güdeller idi* "güderlerdi" (Gerze-Yamacık), *gömdüle* "gömdüler" (Dikmen-Sarayköy), *güzel* "güzel" (Merkez-Oğuzeli), *güzüne* "güzine" (Durağan-Yağbasan), ...

* Bu çalışma, 24-28 Eylül 2012 tarihleri arasında Ankara'da düzenlenen VII. Uluslararası Türk Dili Kurultayı'nda sunulan bildirinin yeniden gözden geçirilmiş ve düzenlenmiş hâlidir.

** Yrd. Doç. Dr. Sinop Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, e-posta: ergunergunacar@gmail.com

Düzlük-yuvarlaklık uyumu bakımından Eski Anadolu Türkçesinin devamını sürdüren yöre ağızları bu yönüyle yazı dilinden farklı olarak uyum dışı bir yapı sergilemiştir: *ğaşuk* “kaşık” (Erfelek-Kazmasökö), *temüzce* “temizce” (Saraydüzü-Asarcıkayalı), *yayuk* “yayık” (Ayancık-Yenikonak), *yasduk* “yastık” (Gerze-Bolalı), *bellü* “belli” (Boyabat-Bürüm), ...

Yöre ağızlarında ilerleyici ünlü benzeşmesi gerileyici benzeşmeye oranla daha yaygın ve kurallıdır: *ezen* “ezan” (Boyabat-Hıdırlı), *lire* “lira” (Türkeli-Merkez), *ataş* “ateş” (Erfelek-Şerefiye), *eli* “Ali” (Gerze-Bolalı), *mēni* “mani” (Durağan-Yağbasan), *esger* “asker” (Merkez-Hacıoğlu), *baçça* “bahçe” (Dikmen-Göllü), ...

Ünsüz düşmesi (ğ, ğ, h, ħ, k, k, l, r, n, v, y), erimesi, hece kaynaşması ve ünlü karşılaşması sebebiyle uzun ünlüler oluşmuştur:

Ünsüz düşmesi: *āmed* “Ahmet” (Erfelek-Şerefiye), *āşam* “akşam”, *vā* “var” (Ayancık-Yenikonak), *gākamadi* “kalkamadi” (Merkez-Hacıoğlu), *būday* “buğday”, *gāri* “gayri” (Saraydüzü-Asarcıkayalı), *ēlence* “eğlence” (Durağan-Yağbasan), *mēmed* “Mehmet” (Erfelek-Soğucalı), *bēki* “belki” (Gerze-Bolalı), ...

Hece kaynaşması: *yapmā* “yapmaya” (Durağan-Kuz), *bölümūze* “bölüğümüze” (Merkez-Kılıçlı), *temüzlümü* “temizliğimi” (Erfelek-Şerefiye), *büşürüz* “pişiririz” (Türkeli-Paşalı), *gitmē* “gitmeye” (Erfelek-Ormantepe), *ekmē* “ekmeğe” (Gerze-Bolalı), *asgellī* “askerliği” (Ayancık-Tepecik), *dedīmiz* “dediğimiz” (Saraydüzü-Merkez), ...

Damaklı /ñ/ ünsüzünün düşmesiyle (-ñ->-ğ/ğ->-ø-) yan yana gelen iki ünlünün kaynaşması sonucu şahıs zamirlerinde /a/ ünlüsü uzar: *sā* “sana” (Saraydüzü-Asarcıkayalı), *bā* “bana” (Erfelek-Şerefiye), ...

Ünlü karşılaşması: *annāne* “anneanne” (Merkez-Hacıoğlu), *sāt* “saat” (Erfelek-Tatlıca), ...

Ayrıca alıntı kelimelerdeki asli uzunluklar korunmuştur: *helīme* “Halime” (Durağan-Yağbasan), *mīde* “mide” (Ayancık-Dolay) *nūman* “Numan” (Boyabat-Hıdırlı), ...

-ağu, -egü ses birliği sistemli olarak uzun /o/’ya dönüşmüştür: *yapō* “yapağı” (Boyabat-Aşıklı), *ğaşō* “kaşağı” (Türkeli-Gökçealan), *namazlō* “namazlağı” (Boyabat-Ardıç), *buzō* “buzağı” (Ayancık-Kızılcakaya), *ğırō* “kırağı” (Durağan-Olucak), ...

İç seste /ç/->-ş/- ünsüz sızıcılaşması daha çok kapalı hecenin son sesinde görülür: *geşlik* “gençlik” (Türkeli-Paşalı), *saşdım* “saçtım” (Ayancık-Sansar), *ğōşdü* “göçtü” (Erfelek-Tatlıca), *uşları* “uçları” (Gerze-Gürsökö), *aşdım* “açtım” (Durağan-Sarıyar), ...

İç seste -nl->-nn- ilerleyici ünsüz benzeşmesiyle -rl->-ll- gerileyici ünsüz benzeşmeleri oldukça sistemlidir: *unnara* “onlara” (Dikmen-Dağköy), *idmannara* “idmanlara” (Saraydüzü-Karaçaygöleti), *ğarannuk* “karanlık” (Boyabat-Çeşnigir), *şennik* “şenlik” (Boyabat-Ören); *billikde* “birlikte” (Durağan-Alpaşalı), *talla* “tarla” (Dikmen-Büyükkızık), *atalla* “atarlar” (Ayancık-Hatip), ...

Kelime bünyesinde ya da kök-ek birleşmelerinde yan yana gelen iki ünsüzden ilki tonsuz olsa bile yazı dilinin tersine ikinci ses tonsuzlaşma kuralına aykırı bir durum sergiler: *açduk* “açtık” (Boyabat-Bölüklü), *ğurakda* “kurakta” (Dikmen-Dudaş), *yapdım* “yaptım” (Gerze-Sarıyer), *gitti* “gitti” (Merkez-Yalıköy), ...

/c/, /ç/, /s/, /ş/, /y/ ünsüzlerinin, ünlüleri daraltma ve inceltme etkileri vardır: *çırıvi* “çağırırver” (Boyabat-Kurusaray), *tencerede* “tencerede” (Ayancık-Türkmen), *siyrek* “seyrek”, (Durağan-Olucak), *şiy* “şey” (Türkeli-Alagöz), *oriya* “oraya” (Merkez-Hacıoğlu), ...

Ön seste /h/- ünsüz türemesi bazı sözcükler için karakteristiktir: *helbet* “elbette” (Boyabat-Yenicamili), *hambara* “ambara” (Saraydüzü-Bahşalı), *havya* “ayva” (Dikmen-Saray), *hevlüye* “avluya” (Ayancık-Sansar), *havlu* “avlu” (Erfelek-Ormantepe), ...

/r/ ve /l/ sesleriyle başlayan kelimelerde ünlü türemesi düzenli ve kurallıdır: *irast* “rast” (Boyabat-Bengübelen), *iras* “rast” (Durağan-Kuz), *iraslamadım* “rastlamadım” (Dikmen-Saray), *irahmet* “rahmet” (Saraydüzü-Bahşalı), *ıraf* “ıraf” (Erfelek-Hürremşah), *ilimanda* “limanda” (Ayancık-Tepecik), *ilāzım* “lazım” (Türkeli-Paşalı), *ilahana* “lahana” (Türkeli-Yapraklı), *ilimon* “limon” (Merkez-Kılıçlı), *ilyanda* “leğende” (Merkez-Alasökö), ...

/r/ sesi genelde düşmektedir: *va* “var” (Boyabat-Bölüklü), *gelü* “gelir” (Durağan-Olucak), *yapalla* “yaparlar” (Erfelek-Emirhalil), *çocukla* “çocuklar” (Dikmen-Saray), *saldumuşdu* “saldırmıştır” (Türkeli-Işıklı), *alivi* “alır” (Saraydüzü-Bahşalı), ...

-dır, -dir, -dur, -dür bildirme kipinin -r/ ünsüzü düşer ve ünlüsü yuvarlaklaşır: *vadu* “vardır” (Ayancık-Tepecik), *açdu* “açtır” (Türkeli-Yeşiloba), *senedü* “senedir” (Boyabat-İmamlı), *iyidü* “iyidir” (Dikmen-Göllü), ...

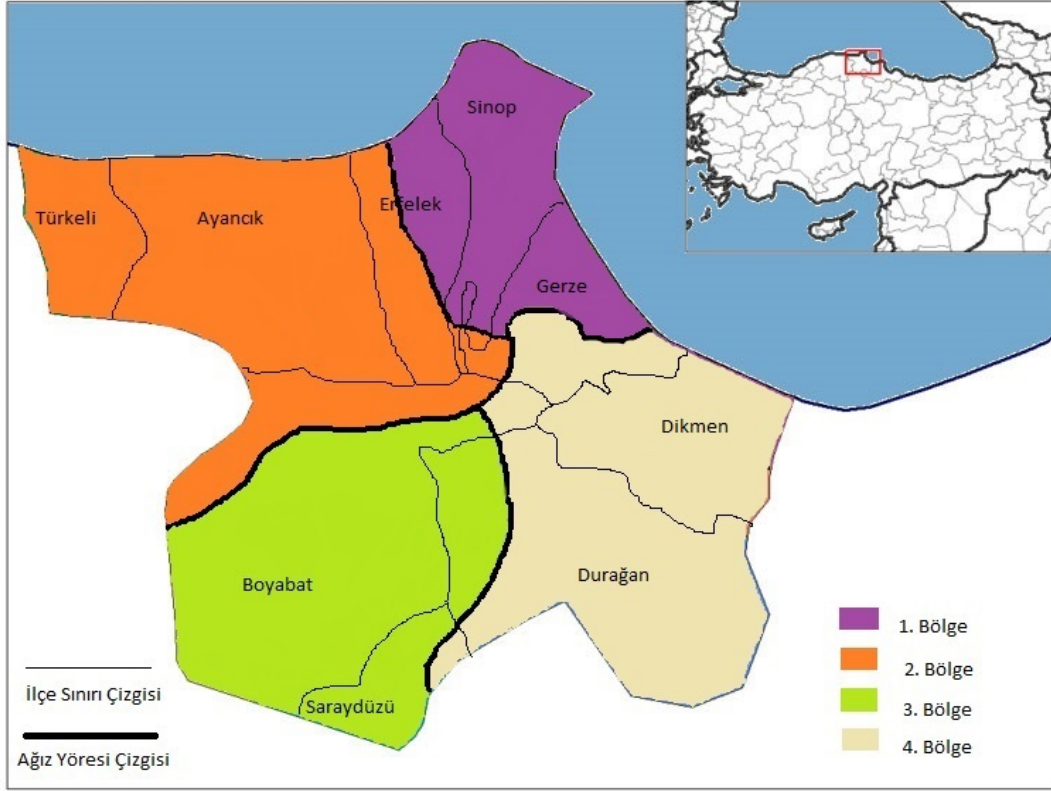
i- cevheri fiili kendini muhafaza eder: *var_ıdı* “vardı” (Boyabat-Tekke), *gelmiş_ıdı* “gelmişti” (Durağan-Sofular), *güzel_ıdı* “güzeldi” (Dikmen-Akçakese), *aç_ısanız* “açsanız” (Gerze-Yamacık), ...

Ön seste /k/->/g/-, /k/->/ğ/-, /t/->/d/-, /p/->/b/-, /s/->/z/- tonlulaşması sistemli olarak görülür: *ğadun* “kadın” (Merkez-Hıdırlı), *ğomşu* “komşu” (Gerze-Yamacık); *gendüm* “kendim” (Erfelek-Şerefiye), *gene* “kene” (Türkeli-Merkez); *daş* “taş” (Durağan-Gölalan), *dadlu* “tatlı” (Boyabat-Hıdırlı), *daşıtıdım* “taşıttırdım” (Türkeli-Merkez); *bide* “pide” (Türkeli-Paşalı), *bedil* “pestil” (Türkeli-Yazıcı); *zerfoş* “serhoş” (Durağan-Olucak), *zebze* “sebze” (Dikmen-Saray), *zoba* “soba” (Boyabat-Aşıklı), ...

3. SİNOP AĞIZ YÖRELERİNİ BELİRLEYEN ÖZELLİKLER

Sinop yerli ağızlarının yukarıda verdiğimiz genel özelliklerinin yanında kendi içinde değişkenlik gösteren ses ve şekil özellikleri de mevcuttur. Şekil 1’de de görüleceği üzere, çeşitli sebeplerle ortaya çıkan bu değişimlerin değerlendirilmesi sonucu bölgenin dört ağız yöresinden oluştuğu tespit edilmiştir:

Şekil 1: Sinop İli Ağız Yörelere Haritası

I. Ağız Yöresi: Sinop merkez ilçesinin güney kısmı hariç tamamı, Gerze ve Erfelek ilçelerinin yarıya yakın kısmı bu ağız yöresi içinde yer almaktadır. Bu yöreye mahsus ağız özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Şimdiki zaman eki -y/-yi, -yu/-yü, -î şeklinde görülür: *diyi* “diyor” (Gerze-Yamacık), *geliyi* “geliyor” (Erfelek-Emirhalil), *aliyi* “alıyor” (Merkez-Yalıköy), *gidebilî* “gidebiliyor” (Merkez-Oğuzeli) *ölî* “ölüyor” (Merkez-Uzungürgen), *olîlar* “oluyorlar” (Gerze-Sazak), *biliyük* “biliyoruz” (Merkez-Taypaklı, Erfelek-Aydınlar), *geliyük* “geliyoruz” (Erfelek-Akçaçam), ...
2. Arka ve orta damak /ñ/ ünsüzünün duyulma oranı kıyılara indikçe zayıflamıştır.
3. Zamir kökenli I. şahıs ekleri: -ım/-im/-um/-üm, -ık/-ik/-uk/-ük şeklindedir: *görürüm* “görürüm” (Gerze-Gürsökö), *duyarım* “duyarım” (Merkez-Alasökö); *görürük* “görürüz” (Erfelek-Ormantep), *duyaruk* “duyarız” (Gerze-Gürsökö), ...
4. "o" zamir ünlüsü, yuvarlak şeklini Erfelek'te korurken; Gerze ve Merkez ilçenin güneyinde daralmıştır: *u* “o” (Merkez-Oğuzeli), *unu* “onu” (Gerze-Yamacık), *unnara* “onlara” (Erfelek-Hürremşah), *undan* “ondan” (Erfelek-Soğucalı), ...
5. Gelecek zaman ünlüsü, I.çoğul şahıs çekimlerinde yuvarlaklaşmıştır: *yapacok* “yapacağız” (Gerze-Gürsökö), *bakacok* “bakacağız” (Merkez-Yalıköy), *çıkıcok* “çıkacağız” (Merkez-Alasökö), *alıcok* “alacağız” (Erfelek-Gümüşsuyu), ...
6. Gelecek zaman ekinin son ünlüsü, kalın ünlülü fiillere geldiğinde uyum dışı bir yapı sergiler: *yapcek* “yapacak” (Merkez-Dizdaroğlu), *duyacak* “duyacak” (Gerze-Türkmenlioğlu), *vurcek* “vuracak” (Erfelek-Gümüşsuyu, Merkez-Kılıçlı), ...

II. Ağız Yöresi: Türkeli, Ayancık ilçelerinin tamamıyla Erfelek ilçesinin batı şeridi ve Boyabat ilçesinin kuzey şeridi bu bu ağız yöresi içinde yer almaktadır. Bu yöreye mahsus özellikleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Şimdiki zaman eki daha çok -ya/-ye şeklindedir. Ancak az da olsa -yo şekli de kullanılır: *yapılıya* “yapılıyor” (Türkeli-Paşalı), *bakıyan* “bakıyorum” (Türkeli-Yazıcı), *düşüye* “düşüyor” (Türkeli-Işıklı), *görüyo* “görüyor” (Ayancık-Sansar), *ekiyoduğ* “ekiyorduk” (Ayancık-Alıköy), ...
2. Arka ve orta damak /ñ/ ünsüzü kendini muhafaza etmiştir: *doñuz* “domuz” (Ayancık-Tepecik), *deñiz* “deniz” (Ayancık-Aşağıköy), *siñek* “sinek” (Türkeli-Paşalı), *öllumuñ* “oğlumun” (Türkeli-Satıköy), *gelüsüñ* “gelirsin” (Ayancık-Doğanlı), ...
3. Teklik I. şahıs ekinde, “ben” zamirinin ekleşme sürecinde geçirdiği ben>-van/-ven>-yın/-yin/-yun/-yün>-ın/-in evrelerinin izlerini görmek mümkündür: *yaluñuzuyun* “yalnızım” (Ayancık-Hatip), *cähiliyin* “cahilim” (Türkeli-Paşalı), *savuruyon* “savuruyorum” (Ayancık-Büyükdüz), *biliyan* “biliyorum” (Türkeli-Işıklı), ...
4. Geniş zaman ekinin 3. teklik hikâye birleşik zamanlı çekimlerinde görülen geçmiş zaman ünsüzü -d/-, düşmüş; öndeki i- cevheri fiili ile de geniş zaman /a/, /e/ ünlüsü kaynaşarak uzamıştır: *ekelləri* “ekerlerdi” (Ayancık-

Kemalpaşa), *gidelləri* “giderlerdi” (Türkeli-Işıklı), *çekelləri* “çekerlerdi” (Türkeli-Yazıcı), *yapalları* “yaparlardı” (Ayancık-Kemalpaşa), *duyalları* “duyarlardı” (Ayancık-Doğanlı), ...

5. Geniş zaman birinci çoğul şahıs hikâye çekimleri –*aruk*, –*eruk* şeklinde yapılmaktadır: *dağaruk* “takardık” (Türkeli-Işıklı), *giyerük* “giyerdik” (Ayancık-Kemalpaşa), *dilimlärük* “dilimlerdik” (Türkeli-Yazıcı), *ıslaruk* “ıslardık” (Ayancık-Hacıoğlu), ...

6. Kıyı kesimlerde /g/,-/ğ/->/v/- ses değişimi oldukça yoğundur: *avaç* “ağaç” (Türkeli-Işıklı), *dovā* “dua” (Türkeli-Oymayaka), *bovazdan* “boğazdan” (Ayancık-Doğanlı), *çocuva* “çocuğa” (Türkeli-Işıklı), ...

7. Türkeli ilçesi ve köylerinde, alıntı kelimelerin ön sesi için /h/->/f/- değişimi oldukça sistemlidir: *foni* “huni” (Türkeli-Düzler), *foca* “hoca” (Türkeli-Işıklı), *furma* “hurma” (Ayancık-Tepecik), *fızlı* “hızlı” (Türkeli-Alagöz), *furuz* “horoz” (Türkeli-Kuzköy), *foşaf* “hoşaf” (Türkeli-Çatakören), *fiseyin* “Hüseyin” (Türkeli-Yeşiloba), ...

8. Hikâye birleşik zamanlı ve bildirme ekli çekimlerde III. şahıs çekimlerin sonuna /n/ sesbirimi gelebilmektedir:

düün zamāni evüllüe gelülēdin “dügün zamanı evirliğe gelirdi” (Türkeli-Sazkışla)

tallada o bek çalışğan ıdn “tarlada o pek çalışkandı” (Ayancık-Hatip)

III. Ağız Yöresi: Boyabat ve Saraydüzü ilçesinin geneli; Durağan ilçesinin Uzunöz köyünden Saraydüzü’nün Fakılı köyüne kadar olan hattın batı kısmı; Türkeli ve Ayancık ilçelerinin güney kısımları bu ağız yöresi içinde yer almaktadır. Bu yöreye mahsus özellikleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Şimdiki zaman eki -yo’dur: *açıyo* “açıyor” (Boyabat-Ören), *bilyon* “biliyorum”, *gullanyon* “kullanıyorum” (Durağan-Aşağıkaracaören), ...

2. Arka ve orta damak /ñ/ sesi kendini korumuştur: *añız* “anız” (Boyabat-Gazidere), *yeñge* “yenge” (Boyabat-Esentepe), *öñ* “ön” (Durağan-Dağdelen), *çeñe* “çene” (Durağan-Çöve), *deñiz* “deniz” (Durağan-Aşağıkaracaören), ...

3. Zamir kökenli I. şahıs ekleri: -ın/-in/-un/-ün, -ız/-iz/-uz/-üz şeklindedir.

4. İç seste iki ünlü arası -/k/->/h/- sızıcılığı karakteristiktir: *vaht* “vakit” (Durağan-Dağdelen), *ohtum* “okudum” (Boyabat-Arioğlu), *dohtuz* “dokuz” (Saraydüzü-Uluköy), *ahıllı* “akıllı” (Boyabat-Salar), ...

5. Hikâye birleşik zamanlı ve bildirme ekli çekimlerde III. şahıs çekimlerin sonuna /n/ sesbirimi gelebilmektedir:

bizim adam bu işi iyi yapādn “bizim adam bu işi iyi yapardı” (Boyabat-Bürüm),

o burıya çok gelüdn “o buraya çok gelirdi” (Durağan-Dağdelen)

6. Falan, filan belgisiz zamirlerinin yerine “neyin” biçimi de görülür:

araba neyin gelmedi. “araba neyin gelmedi” (Durağan-Ulupınar),

bizde çocuk neyin yok. “bizde çocuk neyin yok” (Boyabat-Salar), ...

7. Türkçenin eski dönemlerinden beri kararsızlık gösterip aynı eserlerde dahi ikili şekillerin yer alabildiği e/i ses nöbetleşmesi bu ağız yöresinde i tarafını tercih etmiştir: *didi* “dedi” (Gerze-Yamacık), *yidim* “yedim” (Gerze-Yamacık), *itdik* “ettik” (Boyabat-Kurusaray), *vidik* “verdik” (Saraydüzü-Tepeköy), *alivi* “aliver” (Boyabat-Hıdırlı), ...

IV. Ağız Yöresi: Gerze ilçesinin güney bölgeleri, Dikmen ilçesinin tamamı ve Durağan ilçesinin Uzunöz köyünden Saraydüzü’nün Fakılı köyüne çıkilecek bir çizginin doğu kısmı bu ağız yöresi içerisinde yer alır. Bu yöreye mahsus ağız özelliklerini ise şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Şimdiki zaman eki -ya/-ye ve -yo’dur: *bilmiya* “bilmiyor” (Dikmen-Akçakese), *görüyo musun?* “görüyor musun?” (Durağan-Karataş), *vuruyok* “vuruyoruz” (Durağan-Erduası), *bakıyok* “bakıyoruz” (Durağan-Ortaköy), ...

2. Tekrarlı fiillerde kullanılan -a/-e zarf-fiilinin yerine -ı/-i/-u/-ü biçimi kullanılır:

ırğalayı ırğalayı gölum şişdi (Durağan-Alpuğan),

sallayı sallayı onuñ içinde uyudu. (Durağan-Çerçiler),

toplayı toplayı bıkmadı. (Dikmen-Saray), ...

3. -pr->-rp- ses aktarımı sistemlidir: *yarpaç* “yaprak” (Durağan-Kuz), *torpaç* “toprak” (Durağan-Karataş), *kirpit* “kibrit” (Dikmen-Saray), *körpü* “köprü” (Dikmen-Akçakese), ...

4. Zamir kökenli I. şahıs ekleri: -ım/-im/-um/-üm, -ık/-ik/-uk/-ük şeklindedir: *yaparım* “yaparım” (Durağan-Kirencik), *yaparık* (yaparız) (Dikmen-Akgüney), ...

5. o zahirinin ünlüsü daralmıştır: *unnara* “onlara” (Dikmen-Akçakese), *urda* “orada” (Durağan-Kuz), ...

6. Arka ve orta damak /ñ/ sesi korunmuştur: *geliyoñ mu?* “geliyor musun” (Durağan-Kirencik), *unuñ* “onun” (Dikmen-Büyükdağ), *doñuz* “domuz” (Dikmen-Yeniköy), *doñuz* “domuz” (Durağan-Sofular), *yüñ* “yün” (Durağan-Çerçiler), ...

7. Gelecek zaman ünlüsü yuvarlaklaşır: *yapacoç* “yapacağız” (Dikmen-Saray), (Durağan-Kızılcapelit), *gelmeycoç* “gelmeyeceğiz” (Gerze-Hacıselli), ...

8. İç seste iki ünlü arası -/k/->/h/- sızıcılığı karakteristiktir: *arhası* “arkası” (Dikmen-Akçakese), *yañınlarna* “yakınlarına” (Dikmen-Yeniköy), *fahır ımış* “fakırmış” (Dikmen-Akgüney), *bahtıyn* “bakayım” (Durağan-Çerçiler), *halha* “halka” (Durağan-Sofular), ...

9. Kelime başı /p/-, /k/-, /t/- ünsüzleri bazı kelimelerde tonlulaşmayarak asli şekillerini korumuştur. Ayrıca bu eğilim genişleyerek bazı alınma kelimeleri de etkilemiş “d- ve g-” ünsüzlerini tonsuzlaştırmıştır: *tolu* “dolu” (Boyabat-Çeşnigir, Durağan-Yassıalan), *pıcaç* “bıcaç” (Durağan-Akçabük, Dikmen-Çanakçı), *kök* “gök, hava” (Durağan-Erduası), *toçu-* “doku-” (Boyabat-Çukurhan), *toçudula* “dokudular” (Gerze-Tatlıcak, Dikmen-Yumaklı), *tiken* “diken” (Boyabat-Tırnalı), ...

Tablo 1: Sinop Yerli Ağız Gruplarını Belirleyen Özellikler Tablosu

SES ÖZELLİKLERİ	I.BÖLGE	II.BÖLGE	III.BÖLGE	IV.BÖLGE
Şimdiki Zaman ekinin ses yapısı	geliyi yapıyı öli	geliya	geliyo	geliya geliyo
“n” sesinin durumu	anı/ anız unun “onun”	añız onuñ “onun”	añız unuñ “onun”	añız unuñ “onun”
“k” art damak sesinin durumu	korunur: k yakın	korunur: k yakın	sızıcılaşır: ħ yaħın	sızıcılaşır: ħ yaħın
“o” zamiri	o/u unnar/onlar	o onnar	o onnar	u unnar
Zamir kökenli I. şahıs ekleri	yaparım yaparık	yaparın yaparız	yaparın yaparız	yaparım yaparık
Gelecek zaman ekinin durumu	yapacak	yapacaz	yapacaz	yapacak
“filan” belgisiz zamiri	filan	filan	neyin	filan
Metatez	toprak	toprak	toprak	torpak
Ön seste asli durumlar	doğu-	doğu-	doğu-	toğu- “doku-”
h->f- değişimi	hızlı	fızlı	hızlı	hızlı
Konuşulan Yerler	Merkez, Gerze (kuzey), Erfelek (doğu)	Türkeli, Ayancık, Boyabat (kuzey)	Boyabat, Durağan (batı), Saraydüzü	Durağan (doğu), Gerze (güney), Dikmen

Sonuç

Biz bu bildiride Türkiye Türkçesi Ağızları içinde gerek tarihi gerek coğrafi bakımdan önemli bir yere sahip Sinop ilinin, genel ağız özelliklerini vermeye çalıştık. Dört bölgeye ayırdığımız Sinop yerli ağızlarında I. bölge olarak adlandırdığımız yöre kendi il sınırları içinde kalarak bir adacık oluştururken II. bölge olarak nitelendirdiğimiz yöre batıda Kastamonu ilinin Çatalzeytin, Abana, Bozkurt ilçeleriyle birleşmektedir. III. bölge ise güneyde Kastamonu-Tosya ve Çorum’un Kargı ilçesiyle birleşirken yine IV. bölge de doğuda Samsun Merkeze kadar ilerlemiştir. Sonuç olarak üzerinde çok az derleme ve incelemenin olduğu bu yöre için yaptığımız çalışmanın bir başlangıç niteliği taşıması ve ileride yapılacak başka kapsamlı çalışmalar için bir yön gösterici niteliği taşıması amaçlanmıştır.

Çalışmada Kullanılan Çeviri Yazı İşaretleri

Ünlüler

- [á] : Yarı kalın, düz, geniş /a/ ile /e/ arası ünlü
 [ó] : Yarı kalın, yuvarlak, geniş /o/ ile /ö/ arası ünlü
 [ú] : Yarı kalın, yuvarlak, dar /u/ ile /ü/ arası ünlü

Ünsüzler

- /ğ/ : Arka damak /g/ ünsüzü
 /g/ : Orta damak /g/ ünsüzü
 /h/ : Nefesli /h/ ünsüzü
 /ħ/ : Tonsuz, orta damak, sızmalı /h/ ünsüzü
 /k/ : Arka damak /k/ ünsüzü
 [ñ] : Damaklı /n/ geniz ünsüzü

KAYNAKÇA

- ACAR, Ergün (2015). *Kastamonu Yöresi Söz Varlığı*, Ankara: Gazi Kitabevi.
 ACAR, Ergün (2016). *Sinop Yöresi Söz Varlığı*, Ankara: Gazi Kitabevi.
 İMER, Kâmile (2000). “Türkçenin Ağızlarının Sınıflandırılmasında Temel Alınan Ölçütler”, *Türkçenin Ağızları Çalıştay Bildirileri*, (hzl. A.Sumru Özsoy, Eser E. Taylan), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, s.5-16.
 KARAHAN, Leyla (1996). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
 KORKMAZ, Zeynep (1965). “Eski Anadolu Türkçesindeki -van/-ven, -vuz/-vüz Şahıs ve Bildirme Eklerinin Anadolu Ağızlarındaki Kalıntıları”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Bellekten*, s.43-65.
 KORKMAZ, Zeynep (1976). “Anadolu Ağızları Üzerindeki Araştırmaların Bugünkü Durumu ve Karşılaştığı Sorunlar”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Bellekten*, s.143-172.